

Beleidsplan Ruimte Vlaanderen Aanbevelingen vanuit de CIW

De strategische visie uit het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV), waaraan de Vlaamse Regering op 30 november 2016 goedkeuring gaf, wordt tegen eind 2017 verder uitgewerkt tot beleidskaders. De CIW formuleerde op haar vergadering van 15 maart 2017 een aantal aanbevelingen om mee te nemen in het lopende traject voor de concretisering van de beleidskaders.

Situering

De Vlaamse Regering formuleerde in het Vlaams Regeerakkoord 2014 – 2019 de ambitie om een **Beleidsplan Ruimte Vlaanderen** (BRV) te realiseren als opvolger van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV). Het globaal traject verloopt via de drie mijlpalen Groenboek, **Witboek** en (ontwerp)Beleidsplan. De Vlaamse Regering heeft op 4/05/2012 het Groenboek BRV¹ goedgekeurd en op 30/11/2016 het [Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen](#).

Het Witboek BRV is een beleidsverklaring van de Vlaamse Regering die de **strategische krachtlijnen schetst voor de ruimtelijke ontwikkeling** voor de komende decennia. Deze beleidsverklaring is de basis voor operationele maatregelen zoals het opmaken en bijsturen van regelgeving, instrumentarium, beleidskaders of ontwikkelingsprogramma's.

Witboek BRV

Het Witboek BRV geeft aan een eerste stap te zijn in het 'omgevingsdenken'. Ruimte en milieu zijn op een geïntegreerde manier benaderd in dit Witboek. De verschillende ruimtelijke ontwikkelingsprincipes zijn hier een uiting van. Op die manier vormt het beleidsplan een basis voor de verdere evolutie in de richting van een volwaardig omgevingsbeleid.

Het Witboek bevat eerst een inleidende situering gevolgd door een **strategische visie** en een nog in het partnerschap nader uit te werken **operationaliseringsprogramma**. De strategische visie schetst achtereenvolgens een ruimtelijke staat van Vlaanderen, een perspectief voor de toekomst met strategische doelstellingen naar 2050 en ruimtelijke ontwikkelingsprincipes en een overzicht van ruimtelijke werven waar respectievelijk Vlaanderen of de lokale besturen werk van gaan maken.

¹ Op 5 juli 2011 hechtte de CIW haar goedkeuring aan een insteek vanuit het integraal waterbeleid voor het Groenboek BRV.

Het operationaliseringsprogramma geeft een stand van zaken van beleidskaders en mogelijke operationele doelstellingen die cruciaal zijn om een volwaardig BRV op te maken dat het RSV kan vervangen.

Water (gerelateerde) aspecten zijn niet sectoraal benaderd, maar geïntegreerd in de strategische visie en in de verschillende beleidskaders. Vooral in de **beleidskaders**² *Ruimtelijk rendement (Rr)*, *Robuuste en samenhangende open ruimte (RSOR)* en *Provinciale, bovenlokale en lokale programmering (Programming)* komen het uitgangspunt van water als fysisch structurerend element en de nood aan voldoende ruimte voor het watersysteem aan bod, en in het bijzonder bij de hieronder vermelde **beleidslijnen**:

- Het transitiepad bepalen om het bijkomend ruimtebeslag af te remmen (Rr);
- Ruimtelijk rendement locatie-specifiek toepassen (Rr);
- Geïntegreerde gebiedsontwikkeling voor landbouw, natuur en water (RSOR);
- Het realiseren van een fijnmazige groenblauwe dooradering op lokaal niveau (RSOR);
- Het benutten van individuele ontwikkelingen voor het versterken van duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit (RSOR);
- Kwalitatieve open ruimte in relatie tot de bebouwde kernen ontwikkelen (Programming);
- Ruimtelijke kernkwaliteiten bevorderen als basis voor ontwikkeling (Programming).

Aanbevelingen voor de verdere uitwerking van het BRV

In het algemeen beoordeelt de CIW de beleidslijnen uit het operationaliseringsprogramma positief. Veel van de voorgestelde beleidslijnen zijn belangrijk voor het waterbeleid zoals het transitiepad om bijkomende ruimtebeslag af te remmen en het realiseren van een fijnmazig groenblauwe dooradering op lokaal niveau. Voor de verdere uitwerking van het operationaliseringsprogramma (beleidslijnen) worden een aantal aanbevelingen geformuleerd (zie hierna) en is het cruciaal dat werk wordt gemaakt van instrumenten om deze beleidslijnen te realiseren.

➔ Geef extra aandacht aan win-wins in speerpunt- en aandachtsgebieden

De CIW is tevreden met de globale integratie van de principes van het integraal waterbeleid in het Witboek BRV. Vooral in het beleidskader “robuuste en samenhangende open ruimte” komt het uitgangspunt van water als fysisch structurerend element en de nood aan voldoende ruimte voor het watersysteem aan bod. Daarbij geeft het gebiedsgericht Vlaams ruimtelijk beleid prioriteit aan de riviervalleisystemen en wordt het realiseren van een fijnmazige groenblauwe dooradering op lokaal niveau, zowel in het agrarische gebied als in de bebouwde omgeving (stads- en dorpskernen, randstedelijk gebied en bedrijventerreinen), vooropgesteld. Het is dan ook wenselijk het **principe van water als fysisch structurerend element** expliciet te benoemen.

Alhoewel in het Witboek verwijzingen zijn opgenomen naar de stroomgebiedbeheerplannen is het ook wenselijk om de daarin beschreven specifieke aanpak van **speerpunt- en aandachtsgebieden** te expliciteren. In speerpuntgebieden is het de bedoeling om met de juiste mix van inspanningen

² De andere beleidskaders zijn: Ruimtelijke ruggengraat voor een internationaal concurrentiële economie, Logistiek netwerk, Ruimte voor energie.

de goede toestand van de waterlopen te realiseren tegen 2021. Voor aandachtsgebieden wordt het bereiken van de goede toestand tegen 2027 vooropgesteld. Het is essentieel dat dit bij ruimtelijke ontwikkelingsprocessen mee in beschouwing wordt genomen.

➔ **Neem water mee vanaf de conceptuele fase van (ruimtelijke) ontwikkelingsprocessen**

De watertoets is een instrument waarmee de overheid die beslist over een vergunning, een plan of een programma nagaat of er geen negatieve impact is op het watersysteem. Het resultaat van de watertoets wordt als een waterparagraaf opgenomen in de vergunning of in de goedkeuring van het plan of het programma. Omgekeerd is het wenselijk dat in de beoogde transitie van het ruimtelijk beleid niet alleen die impact op het watersysteem wordt beoordeeld maar ook omgekeerd **water in zijn ruimste betekenis een substantieel onderdeel gaat uitmaken van de planprocessen en projecten** met als doel alle mogelijke kansen inzake vernatuurlijking³, afstroom vermijden, hergebruik, infiltratie berging, buffering, ... te benutten en rekening te houden met de mogelijke gevolgen op de toestand van het watersysteem. Dit zowel in open gebied als in de stedelijke kernen en dorpskernen (*zie ook hierna*).

In de strategische doelstelling 6 van het Witboek staat dat het (verder te realiseren) netwerk van groenblauwe aders moet leiden tot een substantiële vermeerdering van het aandeel wateroppervlakte en groen in open ruimte en steden en dorpen ten opzichte van 2015. In het Witboek is (hiertoe) het instellen van een groennorm voorzien voor stedelijke gebieden⁴. Het is duidelijk dat bijkomend groen in stedelijk gebied een belangrijke meerwaarde voor water (bvb. inzake infiltratie) kan betekenen. Het is belangrijk dat voor kansen om de waterdoelstellingen te versterken (bv. tijdelijke berging van water in parkgebieden) een zeer goede afstemming en integratie noodzakelijk is. Naar analogie met de groennorm kan gedacht worden aan de **ontwikkeling van een "waternorm"** op planniveau, al dan niet als onderdeel⁵ van de groennorm. Denk hierbij o.m. aan het in beschouwing nemen van de brongerichte maatregelen van hemelwaterplannen.

➔ **Geef meer aandacht aan water in de kernen**

Het **overstromingsrisicobeheer** komt in het Witboek vooral aan bod bij de open ruimte. Het overstromingsrisico is echter het grootst in de kernen. Het is bijgevolg wenselijk om het overstromingsrisicobeheer horizontaler aan bod te laten komen en dus ook het belang van overstromingsrisicobeheer in de kernen te benoemen. Het Witboek lijkt deels aan te geven dat de

³ Natuurgerichte oplossingen, waarbij met in plaats van tegen natuurlijke processen wordt gewerkt, blijken op de langere termijn ook meestal het meest kostenefficiënt.

⁴ Uit het Witboek "Formuleren van een 'groennorm' voor stadsontwikkelingsprojecten, nieuwe woonwijken of verkavelingen (minimale oppervlakte te realiseren groene onverharde ruimte in verhouding tot oppervlakte en aantal wooneenheden). Dit eveneens integreren als voorwaarde voor het ontwikkelen van een onbebouwd goed gelegen reservegebied voor wonen via vergunning."

⁵ Hiermee wordt tegemoet gekomen aan het principe van BRV om doelstellingen te combineren en verweven.

overstromingsproblematiek voor de bebouwbare gebieden in de buitengebieden moet ondervangen worden. Dit is in tegenspraak met de principes van meerlaagse waterveiligheid waar naar een integrale aanpak wordt gegaan en het **overstromingsrisico ook in het bebouwd gebied moet gereduceerd worden** door onder meer een doordachte ontwikkeling en voldoende robuuste bouwmethodes.

➔ Verstreng de aanpak in huidige signaalgebieden eerder dan bijkomende zones te zoeken om te herbestemmen

Signaalgebieden zijn nog niet ontwikkelde gebieden met een harde ruimtelijke bestemming (vb. woonuitbreidingsgebied, industriegebied...) met een mogelijke tegenstrijdigheid tussen de huidige bestemmingsvoorschriften en de belangen van het watersysteem. Het schrappen van die grote gebieden als harde bestemming reduceert de bebouwbare oppervlakte en levert voor het waterbeheer, i.h.b. het overstromingsrisicobeheer, grote opportuniteiten zoals ruimte voor water, bufferingsmogelijkheden, infiltratie,... . Op basis van de bestaande informatie moet er gezocht worden naar slecht gelegen gebieden die niet meer moeten ontwikkeld worden. De huidige aanpak inzake signaalgebieden laat nog mogelijkheden om te bouwen buiten T10-zone. Indien er toch voor wordt gekozen om heel wat harde bestemming te schrappen, is het **aangewezen om in eerste instantie deze bouwrijpe zone in overstromingsgebied uit te breiden** vooraleer op zoek te gaan naar bijkomende zones om te herbestemmen.

➔ Vrijwaar een bufferzone naast de waterlopen van bebouwing en voorzie vrije doorgang

Om onderhoudswerken mogelijk te maken is in de wetgeving een openbare erfdienstbaarheid voorzien langs waterlopen. Dit betekent dat langs beide zijden van de waterloop een zone van 5 meter landinwaarts vrijgehouden moet worden vanaf de taludinsteek⁶. Er mogen geen hindernissen geplaatst worden in deze strook en men moet doorgang verlenen aan uitvoerend personeel en materieel. De systematische inname van de erfdienstbaarheidszone veroorzaakt momenteel grote moeilijkheden bij onderhoud, drijft de kosten nodeloos op, voorkomt de realisatie van groenblauwe netwerken en kan in noodgevallen een snelle interventie te niet doen. In het transitiedenken is het aan te bevelen te onderzoeken om dergelijke bufferzones in het openbaar domein onder te brengen. Een **verduidelijking inzake het onthardingsbeleid** kan hier ook doorgevoerd worden. Er is momenteel sprake van een verbod op bovengrondse constructies, wat door velen wordt geïnterpreteerd als zouden verhardingen hier niet onder vallen. Dit heeft tot gevolg dat verhardingen nog steeds tot op de rand van de waterloop worden voorzien, wat niet in lijn is met het reduceren van verhardingen, het beleid inzake groenblauwe structuur ondermijnt en daarnaast voor stabiliteitsproblemen en schade kan zorgen.

Naast de openbare erfdienstbaarheid die langs alle waterlopen geldt, kunnen langs sommige waterlooptrajecten omwille van diverse redenen (bv. bescherming van de waterkwaliteit en de natuurwaarden in de waterloop tegen de negatieve impact van intensief landgebruik of uitbouw

⁶ In het maatregelenprogramma van de stroomgebiedbeheerplannen is het naleven van verplichtingen langs waterlopen opgenomen als thematische prioriteit in het hoofdstuk over handhaving.

van ecologische verbindingen voor bedreigde soorten) bredere oeverzones afgebakend en ingericht worden. Dit gebeurt volgens de in het DIWB voorziene procedure van een oeverzoneproject. Dergelijke oeverzones maken uiteraard ook deel uit van de in het Witboek voorziene groenblauwe netwerken op lokaal niveau. Omwille van het permanent karakter van deze oeverzones is het aangewezen om ze aan te duiden in ruimtelijke plannen, zodat hun ligging en functie voor iedereen duidelijk is.

➡ Focus bij de ontharding in open ruimte maximaal op koppeling met processen en doelstellingen en leg de link naar een doordacht onthardingsbeleid binnen stedelijk gebied

Waterbeheerders gaan momenteel niet snel over tot aankoop of onteigening van woningen voor afbraak omwille van onder meer de financiële aspecten en mogelijke sociale impact. Het is belangrijk dat **bij prioriteiten voor ontharding in open ruimte gezocht wordt naar meerwaarden vanuit meerdere beleidsdoelstellingen zoals landschap, natuur, water, (drink)watervoorziening, ...** Dit zal de slaagkansen het grootst maken.

De beheerders van de onbevaarbare waterlopen beheren zeer weinig verharde oppervlaktes. Bij de beheerders van de bevaarbare waterwegen is deze oppervlakte hoger maar wordt er weinig tot geen onthardingspotentieel vanuit het eigen beheer gezien.

Wil men voor wat betreft het aspect water een onthardingsbeleid voeren met een impact op waterloop en riooloverstromingen en eveneens een reductie van overstortwerking van de rioleringen, zal een doordacht onthardingsbeleid binnen stedelijk gebied moeten uitgerold worden.